

РЕЦЕНЗИЯ

върху дисертационен труд за получаване на образователната и научна степен “доктор” по: област на висше образование 3. Социални, стопански и правни науки, професионално направление 3.8 Икономика, научна специалност: Организация и управление (селско стопанство и подотрасли)

Автор на дисертационния труд: РОСИЦА СТОЯНОВА НЕНОВА,
редовен докторант към катедра „Мениджмънт и маркетинг“ при Аграрен университет, гр. Пловдив

Тема на дисертационния труд: „СТРАТЕГИИ ЗА УПРАВЛЕНИЕ НА РЕНТАБИЛНОСТТА НА ВИНАРСКИТЕ ИЗБИ“

Рецензент: ПРОФ. Д-Р ВАЛЕНТИНА ЛЮБЕНОВА НИКОЛОВА-АЛЕКСИЕВА,
Университет по хранителни технологии - Пловдив, област на висше образование: 3. Социални, стопански и правни науки, професионално направление: 3.8 Икономика, научна специалност: „Икономика и управление“, определена за член на научното жури със заповед № РД-16-131/24.02.2021 год. от Ректора на АУ.

1. Кратко представяне на кандидата.

Росица Стоянова Ненова е обучавана като редовен докторант по докторска програма към катедра „Мениджмънт и маркетинг“ на Аграрен университет по научна специалност: Организация и управление (селско стопанство и подотрасли) в периода от 2018 - 2021 г. Тя е придобила ОКС „бакалавър“ по специалност „Аграрна икономика“ и ОКС „магистър“ по специалност „Финансов мениджмънт и счетоводство“ в Аграрен университет, съответно през 2015 г. и 2017 г. Владее английски и италиански език, придобила е много добри компютърни умения.

Следователно докторантката притежава отлична база за задълбочена научно-изследователска работа в сферата на стратегическото управление и добрите практики за повишаване на рентабилността и финансовото състояние на бизнеса в лозаро-винарския сектор.

2. Актуалност на проблема.

По съдържание дисертационният труд третира изключително актуален икономически проблем, свързан с изследване на стратегическите алтернативи за управление на рентабилността на лозаро-винарския бизнес като един от високорисковите видове предприемаческа дейност, поради спецификата на земеделското производство. Прилагането на адекватни стратегии за управлението на рентабилността на винарските изби, създава възможности за подобряване

позиционирането и имиджа на българските вина и формиране на нови целеви пазарни сегменти, както и допълнителни възможности за създаване на конкурентни предимства и устойчиво развитие на винопроизводството в България. Инвестирането на средства в лозаро-винарския сектор в България носи характеристики, отличаващи го от другите отрасли в земеделието, поради спецификите на сектора, характера на насажденията, концентрацията на значителни разходи на единица площ, дългият период на възвращаемост на инвестираните средства, преплитането на биологични с икономически процеси, спецификата на технологичните решения, както и уникалните свойства и качества на произведенията продукт и добавената стойност, която той придобива в процеса на достигането му до крайния потребител.

Високата степен на насищане на винения пазар с наше и вносно вино, като в много отношения (обемно и структурно) производството на вино надхвърля търсенето; засилва се и се ожесточава конкуренцията с навлизането на все повече чужди производители на българския пазар; след краха на идеите на Вашингтонския консенсус все повече нараства ролята на държавата и общностите в регулирането на винения пазар. Тези допълнителни причини засилват *значимостта на дисертационния труд*. Недостатъчните изследвания в областта на стратегическото развитие на българския лозаро-винарски сектор, стимулиране на иновативността и приемачеството с цел подобряване на неговите рентабилност и преустановяване на наблюдаваните негативни тенденции в развитието му, поражда необходимостта от научен труд с подобен фокус.

Именно поради горните причини твърдя, че темата на дисертацията е сполучливо избрана. Тя е *изключително актуална, много оригинална и има голяма практическа значимост*.

3. Цел, задачи, хипотези и методи на изследване.

Във въведението на дисертационния труд са формулирани основната цел и пет логически обвързани задачи за нейното постигане. Коректно са определени обектът и предметът на изследването, както и основната теза на авторката, според която *прилагането на стратегическия подход в управлението на рентабилността на винарските изби оказва въздействие върху равнището на рентабилност*. Задачите са изпълнени в хода на изследването, а формулираната изследователска теза е доказана.

За доказване на концептуалната теза на дисертационния труд се издигат 9 хипотези, а използваният подход е системният. От полевите методи е използвано анкетно проучване. Изследователските хипотези се доказват като се използват статистическите методи – регресионен анализ, фи -квадрат анализ и t-тест.

При обработката на емпиричната информация е използван специализираният програмен продукт SPSS и статистически пакет на MS Excel.

Методическият инструментариум е подходящо подбран, в съответствие с поставените цел и задачи.

При интерпретиране на данните докторантката се базира на данни от научни публикации и трудове на български и чужди автори; информационни бюллетини на международни организации; доклади и бюллетини на Министерството на земеделието на България, както и редица нормативни актове. Емпирична информация за изследването е осигурена и от анкетни проучвания на 31 винарски

изби, които стопанисват общо 16 644 дка, което е 2.5 % от регистрираните площи лозя в Южен лозаро-винарски район.

И целта, и задачите са изрично изведени и правилно формулирани, като предоставят достатъчно възможности за изводи и препоръки в изследването и заключението. Давам много висока оценка на използваната методология, както и по отношение на издигнатите хипотези и изпълнението на поставените задачи за постигане целта на дисертацията.

4. Онагледеност и представяне на получените резултати.

Представеният дисертационен труд е в обем от **164 страници**. В структурно отношение включва **увод, 3 глави, заключение**. Резултатите са получени чрез съвременен инструментариум и са онагледени с подходящо подбрани **53 фигури** и **12 таблици**, което е доказателство за качествата на докторантката като много добър изследовател.

След основния текст и заключението са добавени **12 приложения**:

Приложение 1. Адресна регистрация на изследваните винарски изби

Приложение 2. Финансови показатели на изследваните винарски изби

Приложение 3. Стойности на финансовите показатели на винарските изби в резултат на извършения What If анализ

Приложение 4. Обобщен вид на данните от извършения What If анализ

Приложение 5. Данни на изследвани винарски изби

Приложения от 6 до 12. Отговори на въпроси от анкетното проучване

Въведение представя избрания изследователски проблем, обоснована е актуалността на темата, формулирани са коректно основната цел, задачите, авторовата теза. Прецизираны са обекта и предмета на изследването, направен е кратък преглед на състоянието на проблема в международни и национални теоретични източници, описан е изследователския инструментариум и информационните източници.

Глава първа е разработена в обем от **63 страници** и е фокусирана върху специфични особености при управлението на рентабилността на винарските изби. В нея правилно е очертана спецификата на лозаро-винарския сектор като цяло и направена кратка историческа справка за икономическото развитие на страната. Разгледани са понятията „бизнес модел“ и „рентабилност“. На тази база е изведена методика за анализ и оценка на стратегиите за управление на рентабилността на винарските изби.

Съществен принос на докторантката в тази глава е идентифицирането на детерминантите на рентабилността и нейното управление, както и разработване на методическа рамка за анализ и оценка на рентабилността на различните бизнес модели на винарски изби в България.

Прави много добро впечатление отличната ѝ запознатост с теорията за бизнес моделирането, взаимовръзката между стратегическото управление и рентабилността като управленски процес, и боравенето с широк понятиен апарат.

Глава втора е озаглавена „*Оценка рентабилността на различните бизнес модели на винарски изби*“, разработена в обем от **31 страници**.

В структурно отношение, тя е изградена от четири логически обвързани параграфа. В нея са посочени резултатите от проведеното анкетно проучване, което

обхваща информация, определяща по какъв начин бизнес моделът, следваната бизнес стратегия и използваната организационна форма определя равнището на рентабилност в този вид бизнес дейност. Направени са характеристика на изследваните винарски изби в България, както и анализ на факторите, които оказват влияние на рентабилността на винарските изби.

Съществен принос в тази глава е, че на база на разгледаните теоретични и методологични постановки е предложен бизнес модел за управление на рентабилността на винарските изби в страната. Главата завършва с 13 логически обосновани извода.

Глава трета е озаглавена „Типове стратегии за управление на рентабилността на винарските изби“, разработена е в обем от **17 страници** и е логическо продължение на изследователската теза, заложена във формулировката на дисертационния труд.

В тази глава се предлагат насоки за повишаване рентабилността на винарските изби. Докторантката прогнозира равнището на рентабилност на изследваните винарски изби в бъдеще, чрез използването на метода „Анализ на сценария“, който се прилага с помощта на статистически програмни MS Excel. Разработен е примерен бизнес модел и стратегия за управление на рентабилността на винарска изба. Препоръчан е клъстераен подход за управление на рентабилността на винарските изби.

Съществен принос на докторантката в тази глава са разработените различни сценарии за управление на рентабилността на винарските изби.

В края на трета глава са систематизирани основните аргументи, с които се доказват формулираната цел и свързаните с нея задачи.

Заключението на дисертационния труд обобщава изводите и констатациите за резултатите от проведеното изследване. Те дават основание да се установи, че основната цел и задачите са постигнати, а тезата е потвърдена.

Структурата на дисертационното изследване е логически построена и съответства на поставената цел и задачи. Трудът съдържа конкретни резултати и емпирични доказателства, които обективно отразяват реалните постижения на проведеното научно изследване.

5. Обсъждане на резултатите и използвана литература.

➤ В теоретична част от дисертационното изследване:

Дисертационният труд е разработен на основата на задълбочено изследване на голям обем теоретични и практически изследвания. В списъка на използваните литературни източници са посочени **общо 89 източника**, от които **45 заглавия на български език**. Посочените литературни източници са актуални и пряко свързани с темата на дисертационния труд.

Докторантката е извършила сериозен литературен обзор и е направила синтез на теоретични основи на бизнес моделирането и стратегическото управление на рентабилността. Направените систематизации и обобщения показват задълбоченост и добросъвестна работа с литературните източници, умения за приложение на аналитични и дедуктивни техники за обработка на значителен обем информация с различни изследователски методики. Коректно, под черта са изведени всички цитирания и коментари на автора, което улеснява справките по цитираните източници. Участието на автора в дискусиите по изследваните проблеми

е активно и отразява умения да се изразява собствено критично мислене и да се формулират нови изводи и констатации.

➤ **В методическата част от дисертационното изследване:**

Докторантката е избрала подходяща методология и изследователски инструментариум, който съответства на сложния, многомерен характер на изследването. За доказване на издигнатата авторова теза са използвани **теоретико-методологичния и емпиричен подход**, надграждане на вече направени проучвания, теоретичен анализ и синтез, сравнителен анализ, методът на наблюдението, експериментален и емпиричен метод, както и дескриптивни, индуктивни, дедуктивни методи относно обобщаване и извеждане на същностните характеристики на основните понятия. За постигането на **основната цел** и поставените **задачи** са използвани *метод на групиране* (мнения на автори, методически характеристики, фактори оказващи влияние, компании); *метод на аналогията*; *графични методи*; *статистически* и други методи.

С пълна убеденост мога да потвърдя, че докторантката притежава задълбочена теоретико-методологическа подготовка, умения за самостоятелна изследователска работа и резултатите от дисертационното изследване доказват тази моя преценка.

➤ **В приложната част на дисертационното изследване:**

Докторантката напълно коректно, прилага предложената във втора глава методиката за провеждане на емпиричното изследване. Резултатите от проведеното приложно изследване: анкетни полеви проучвания на 31 винарски изби в България са представени на едно добро ниво с достатъчен по обем, обхват и съдържание доказателствен и аналитичен материал.

Трудът съдържа конкретни резултати и емпирични доказателства, които обективно отразяват реалните постижения на проведеното научно изследване.

Представеният дисертационен труд е цялостно, завършено изследване по актуален и значим обществено-икономически проблем. В хода на изследването са повдигнати и поставени на обсъждане най-значимите теоретични и практически проблеми, свързани със стратегическото управление на рентабилността на винарските изби.

Заинтересовани страни от изследването могат да бъдат образователни и обучителни организации за целите на професионалната подготовка, бизнес организации с различен индустриски профил, организации от неправителствения сектор, органите на държавната и регионална власт.

Считам, че резултатите от дисертационното изследване са с висока степен на практическа приложимост, затова препоръчвам проектно-ориентирирания подход за продължаващо развитие на темата.

6. Приноси на дисертационния труд.

Приносите могат да бъдат разделени на научни и научно-приложни. Приемам приносите като реални, достоверни и доказани в хода на дисертационното изследване.

Научни приноси

Обогатяване на знанията в областта на стратегическото управление на рентабилността и неговото приложение в контекста на засилена конкуренция и стремеж към устойчивото развитие, чрез изградена методическа рамка за анализ и

оценка на рентабилността на различните бизнес модели на винарски изби в България.

Научно-приложни приноси

- Извършеният анализ на рентабилността на различните бизнес модели на винарски изби в България;
- Предложеният бизнес модел за управление на рентабилността на винарските изби в страната при различни сценарии

Приносните постижения считам за лично дело на докторантката.
Изводите и предложението в дисертационния труд представят Росица Ненова като ерудиран изследовател с добра теоретична подготовка, с възможности за творчески обобщения и формулиране на решения за практиката.

7. Критични бележки и въпроси.

- **Основно мнение:** качествена дисертация, отлично онагледена, ясно очертани приноси с потенциал за развитие.
- **Критични бележки:** нямам съществени критични бележки към дисертационното изследване.
- **Въпрос 1:** Кои са основните несъответствия и ограничения, които на този етап пазарните фактори /цена, търсене, предлагане, качество, нормативна законодателна уредба и др./ пораждат и водят до ограничаване на потенциалните ни възможности за разширяване на био /органичното/ производство на вино в България?
- **Въпрос 2:** Кои са основните причини сегашният пазар на вино да е динамичен при различните ценови сегменти? Коя е основната причина през последните години да се наблюдава разместяване на пазарните дялове при червените и бели вина в посока към разнообразяване на марковите вина и движение към по-висока ценова категория?

8. Публикувани статии и цитирания.

Представени са общо 4 публикации, посветени на дисертационния труд, в които Росица Ненова е единствен автор. Три от тях са на български език и една на английски език. Всички са отпечатани в престижни научни издания. Те са с общ обем от 20 страници и са станали достояние на научната общност в и извън Аграрния Университет. Като обем и качество те съответстват на изискванията за получаване на ОНС „доктор“.

Приемам всички публикации като **пряко съотносими** към дисертационния труд. В тях са обобщени и публикувани съществени проблеми и резултати от изследванията в дисертационния труд.

Представеният автореферат отразява обективно структурата и съдържанието на дисертационния труд.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ:

Въз основа на научените и приложените, от докторантката, различни методи на изследване, правилно изведените експерименти, направените обобщения и изводи считам, че представеният дисертационен труд отговаря на изискванията на ЗРАСРБ и Правилника на Аграрния университет за неговото приложение, което ми дава основание да го оцена **ПОЛОЖИТЕЛНО**.

Позволявам си да предложа на почитаемото Научно жури също да гласува положително и да присъди на РОСИЦА СТОЯНОВА НЕНОВА образователната и научна степен **“доктор”** по научната специалност: Организация и управление (селско стопанство и подотрасли).

Дата: 08.04.21 г
гр. Пловдив

РЕЦЕНЗЕНТ:
(проф. д-р В. Николова- Алексиева)

